ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

Διδακτική Γλωσσικών Μαθημάτων (ΚΠΒ307)

Ενότητα #3: Νέες Σπουδές Γραμματισμού (New Literacy Studies)

Διδάσκων: Κατσαρού Ελένη
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

BY NC ND

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΣΠΑ 2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται στην άδεια χρήσης **Creative Commons** και ειδικότερα

Αναφορά – Μη εμπορική Χρήση – Όχι Παράγωγο Έργο 3.0 Ελλάδα

(Attribution – Non Commercial – Non-derivatives 3.0 Greece)

[ή επιλογή ενός άλλου από τους έξι συνδυασμούς]

[και αντικατάσταση λογότυπου άδειας όπου αυτό έχει μπει (σελ. 1, σελ. 2 και τελευταία)]

- Εξαιρείται από την ως άνω άδεια υλικό που περιλαμβάνεται στις διαφάνειες του μαθήματος, και υπόκειται σε άλλου τύπου άδεια χρήσης. Η άδεια χρήσης στην οποία υπόκειται το υλικό αυτό αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Κρήτης**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
ΕΣΠΑ 2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Νέες Σπουδές Γραμματισμού
(New Literacy Studies)

Κοινωνική στροφή

- Τις τελευταίες τρεις περίπου δεκαετίες: ενώ το ενδιαφέρον εστιαζόταν on individual behavior, σταδιακά ολοένα και περισσότερο στρέφεται on social and cultural interaction.
- Ιδιαίτερα στη Γλωσσολογία και στις γλωσσοδιδακτικές προσεγγίσεις αυτή η στροφή είναι πολύ έντονη: από την αντιμετώπιση της γλώσσας ως «ομιλίας» κατά Saussure και την έμφαση στην ατομική πραγμάτωση της γλώσσας, το ενδιαφέρον μετατοπίζεται στο «λόγο» (discourse), δηλαδή στη γλώσσα στη συσχέτισή της με διαδραστικές κοινωνικές διαδικασίες, στο πλαίσιο μας κοινωνιο-σημειωτικής προοπτικής. Από την αντίληψη που θεωρούσε τη γλώσσα μέσο έκφρασης ατομικών ιδεών περνάμε στην αντίληψη ότι η γλώσσα αποτελεί πηγή κοινωνικά οριοθετημένων νοημάτων.

Επαναπροσδιορισμός του γραμματισμού και του εγγράμματου πολίτη

- Γραμματισμός δε σημαίνει πια αλφαβητισμός.
- Δε σημαίνει ούτε ικανότητα / δεξιότητα αποτελεσματικής χρήσης του λόγου.
- Συνειδητοποίηση ότι κάθε εποχή καθορίζει διαφορετικά το γραμματισμό και τον εγγράμματο πολίτη.
- Επίδραση στη γλωσσική διδασκαλία, εφόσον εκεί διδάσκεται ο γραμματισμός.

Βασικοί ορισμοί για το Γραμματισμό

Ορισμός 1:

- Καλλιέργεια δεξιοτήτων «οι οποίες δίνουν την ικανότητα σε ένα άτομο να λειτουργήσει αποτελεσματικά στην ομάδα του ή στην κοινότητά του και οι οποίες του επιτρέπουν να συνεχίσει να χρησιμοποιεί αυτές τις δεξιότητες για την προσωπική του ανάπτυξη και την ανάπτυξη της κοινότητάς του» (ορισμός Unesco το 1962).

Ορισμός 2

- Στο πλαίσιο των Νέων Σπουδών στο Γραμματισμό προωθείται περισσότερο μια αντίληψη που θεωρεί ότι ο γραμματισμός αναφέρεται «στην ακρόαση, την ομιλία, την ανάγνωση, τη γραφή και την κριτική σκέψη. Περιλαμβάνει την πολιτισμική γνώση που καθιστά ικανό έναν ομιλητή, συγγραφέα ή αναγνώστη να αναγνωρίζει και να χρησιμοποιεί την κατάλληλη γλώσσα σε διαφορετικές κοινωνικές περιστάσεις. Στόχος είναι ένας ενεργητικός γραμματισμός, που θα επιτρέπει στους ανθρώπους να χρησιμοποιούν τη γλώσσα για να αυξήσουν την ικανότητά τους να σκέφτονται, να δημιουργούν και να αμφισβητούν, έτσι ώστε να συμμετέχουν αποτελεσματικά στην κοινωνία» (Αυστραλιανό Συμβούλιο για το Γραμματισμό Ενηλίκων-δεκαετία 1990).

Διεύρυνση της έννοιας του κειμένου

- Το κείμενο αποτελεί κοινωνικο-πολιτισμική κατασκευή, κάθε πολιτισμός το ορίζει διαφορετικά.
- Αναφέρεται σε κάθε αυτόνομη νοηματικά οντότητα προφορικού ή γραπτού λόγου. Αποτελεί την ελάχιστη αναλυτική μονάδα του λόγου, τη μικρότερη οντότητα που μπορεί να οριστεί. Πρόκειται για μια ολότητα γλώσσας, προθέσεων και καταστάσεων, που μπορεί να περιλαμβάνει ομιλία και γραπτό λόγο, χειρονομίες, στάση του σώματος κτλ. και οπωσδήποτε περιέχει νόημα (συνδυάζει τις γλωσσικές μονάδες με νοήματα και οργανώνει τις γλωσσικές επιλογές σε νοηματικούς συνδυασμούς).
- Στις σύγχρονες κοινωνικές συνθήκες (ανάπτυξη τεχνολογιών, γλωσσική και κοινωνική πολυμορφία) δημιουργούνται νέες μορφές κειμένων. Πολλοί πομποί, πιθανοί πολλοί δέκτες – εικονικό υπερκείμενο. Το κείμενο προκύπτει πια ως απόρροια πολλαπλών σημειωτικών συστημάτων, που συμπληρώνουν, αλληλεπιδρούν ή και υπονομεύουν το αμιγώς γλωσσικό σύστημα.
- Σε αυτό το πολυσύνθετο σύγχρονο επικοινωνιακό τοπίο, κείμενο πια θεωρείται μια σύνθετη ποικιλία κοινωνικών καταστάσεων ή συμβάντων που χρησιμοποιούν πολλούς και ποικίλους σημειωτικούς τρόπους.
- Έτσι κείμενα σήμερα θεωρούνται: αφίσες, διαφημίσεις, πίνακες ζωγραφικής, video-clips, σχολικά μαθήματα, πολιτικοί λόγοι, μουσικά κομμάτια, θεατρικές παραστάσεις, κτλ

Η παιδαγωγική του Γραμματισμού και το κείμενο

- Τα κείμενα δεν είναι ποτέ πολιτικά ουδέτερα, αλλά πάντα διαμορφώνουν και διαμορφώνονται από βαθιά εδραιωμένες ιδεολογικές θέσεις, είτε ρητές είτε υπόρρητες μέσα στο κείμενο. Οι μαθητές πρέπει να γίνουν ικανοί να χειρίζονται τα κείμενα και στέκονται κριτικά απέναντί τους: να εντοπίζουν τους κυρίαρχους λόγους μέσα σ' αυτά, να κατανοούν πώς λειτουργούν και τι πετυχαίνουν και να μπορούν να αντισταθούν, να εκφράσουν αντίθετη άποψη.
- Η ανάγνωση του κειμένου αποτελεί ενεργητική, δυναμική διαδικασία ερμηνείας που συντελείται μέσω της διεπίδρασης του αναγνώστη με το κείμενο κατά την οποία ο αναγνώστης χρησιμοποιεί τη γνώση του για τον κόσμο για να αντλήσει νόημα από το κείμενο, αλλά και την κοινωνική του θέση, την προέλευσή του και την ιδεολογία του. Πλήθος αναγνώσεων.
- Η γραφή αντιμετωπίζεται ως δημιουργική και παραγωγική διαδικασία (όχι ως μίμηση προτύπων για παράδειγμα). Γράφονται κείμενα από τους μαθητές και δίνεται έμφαση σε διαδικασίες αναθεώρησης και αναδιατύπωσής τους.

Στο σύγχρονο κόσμο που η διασύνδεση και η επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων του πλανήτη γίνεται όλο και πιο στενή, συχνά θα έχετε ακούσει ή θα ακούσετε να αναπτύσσεται κάποιος προβληματισμός για την επίδραση που μπορεί να έχει αυτό το γεγονός στη γλώσσα. Τα κείμενα που ακολουθούν είναι δύο όψεις αυτού του προβληματισμού. Διαβάστε προσεκτικά και συγκρίνετε.

Κείμενο 10 [Χωρίς γλωσσική αντίσταση]

Από τις χειρότερες μορφές εξαρτήσεως αυτού του τόπου –μακροπρόθεσμα η πιο επικίνδυνη, νομίζω– είναι η γλωσσική μας εξάρτηση από ξένες γλώσσες, ιδίως δε σήμερα από την αγγλική. [...]

Αυτούσιες, παραλλαγμένες ή μεταφρασμένες, σμήνη ξένων λέξεων και φράσεων έχουν εισαχθεί τα τελευταία χρόνια, κι εξακολουθούν να εισάγονται καθημερινώς, με αυξανόμενο ρυθμό, από τα ποτάμια της τεχνολογίας και της διαφήμισης, που κατακλύζουν τη ζωή μας με έννοιες, εργαλεία και καταναλωτικά αγαθά, και φυσικά και με τις λέξεις που τα δηλώνουν. Έτσι, αφύλακτο το κάστρο της γλωσσικής μας ρωμιοσύνης, χωρίς δική μας γλωσσική αντίσταση ή βοήθεια και με πρόθυμο και δραστήριο Εφιάλτη την ξενομανία μας, παραδίδεται από μας τους ίδιους στο γλωσσικό οδοστρωτήρα

των ξένων γλωσσών. Γιατί, όταν ο Έλληνας ράφτης και η Ελληνίδα κομμώτρια της συνοικίας μας αυτοαποκαλούνται «Tailor Μιχάλης» και «Coiffures Λίτσα», απευθυνόμενοι προφανώς σε μας τους Έλληνες συμπολίτες και πελάτες τους, κι όταν, διασχίζοντας πολλούς δρόμους πόλεων, κωμοπόλεων και χωριών ακόμη, έχεις συχνά την υποψία πως κατοικείς σε χώρα με άλλη γλώσσα, τότε δεν μπορεί παρά να είσαι «ώριμος» να δεχτείς αδιαμαρτύρητα κάθε ξένη λέξη που σου «σερβίρεται», και μάλιστα σε «δέσμες»:

σε *–μαν*	*μπίζνεζμαν*	*σπόρτσμαν*	*ρέκορντμαν*
	σόουμαν	*λάισμαν*	*κάμεραμαν*
	μπάρμαν	*μπούμαν*	*σούπερμαν*
ή σε *–άζ*	*μασάζ*	*τονάζ*	*φιξάζ*
	μοντάζ	*σπικάζ*	*μιράζ*
	ρεπορτάζ	*κολάζ*	*μιξάζ*

[...] Ήδη χρησιμοποιήσαμε προθέσεις σε επιρρηματική χρήση: είσαι «ιν», είσαι «άουτ»· και σύνθετα ακόμη, του «στιλ»: *σινεμάδες, drive in, σταρ-σίστεμ* και *φαστ-φουντ – ή, επί το* ελληνικότερο, *φαστφουντάδικο.*

Γ. Μπαμπινιώτης, *Ελληνική Γλώσσα. Παρελθόν – Παρόν – Μέλλον*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1994

Κείμενο 11 [Η αφομοιωτική δύναμη της ελληνικής]

Κι ωστόσο... ας μην ξεχνάμε πως πάμπολλες λέξεις της άλλοτε «αγνής και άφθαρτης» ελληνικής γλώσσας δεν είναι καν... ελληνικές. Ας μην ξεχνάμε πως η «από τριών χιλιάδων ετών» γλώσσα μας έχει υιοθετήσει κατά καιρούς χιλιάδες λέξεις απ' όλες τις γλώσσες του γύρω κόσμου – απ' τα περσικά, τα φοινικικά, τα εβραϊκά, τα λατινικά, τα σλάβικα, τα αρβανίτικα, τα ιταλικά, τα τουρκικά, τα αραβικά και τους τελευταίους δύο αιώνες, απ' τα γαλλικά, τ' αγγλικά, τα γερμανικά... Όλες αυτές τις λέξεις η γλώσσα μας τις αφομοίωσε, τις εξελλήνισε, τις έκανε σάρκα της σάρκας της. Τόσο που, σήμερα, δύσκολα θα πίστευε κανένας πως ο περιπόθητος «*παράδεισος*» λ.χ. είναι περσικός, η αγνή «*περιστερά*» σημιτική, ο καταχθόνιος «σατανάς» εβραϊκός ή η «κούνια» που μας κούνησε λατινική...

Αυτές οι στρατιές λέξεων, παλιών και νέων, αλλοίωσαν ως ένα σημείο την ελληνική γλώσσα, αλλά δεν την έφθειραν. Θόλωσαν την «αττική καθαρότητά» της, αλλά και την πλούτισαν λεξιλογικά κι εκφραστικά, επειδή ανταποκρίνονταν στις συνθήκες και στις ανάγκες της κάθε εποχής. Η γλώσσα μας δεν έχασε ούτε την «προσωπικότητά» της, ούτε την «αρμονία» της.

Μ. Πλωρίτης, *Τέχνη, Γλώσσα και Εξουσία*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1997

Ακούω και μιλώ

1. Ποιον κίνδυνο για τη γλώσσα μας επισημαίνει ο Γ. Μπαμπινιώτης στο κείμενο 10; • Ποιες αποδείξεις προβάλλει, για να πείσει τον αναγνώστη ότι ο κίνδυνος αυτός είναι υπαρκτός και άμεσος;

2. Οι λέξεις που παρουσιάζει ο Γ. Μπαμπινιώτης σε δύο πίνακες, σε –μαν και –άζ, σας είναι κατανοητές; • Μπορείτε να συμπληρώσετε τους πίνακες αυτούς με άλλες λέξεις που θα σκεφτείτε εσείς;

3. Ο Μ. Πλωρίτης στο κείμενο 11 δε φαίνεται να συμμερίζεται τις ανησυχίες του Γ. Μπαμπινιώτη για τη γλώσσα μας και διατυπώνει μία άλλη άποψη; • Ποια είναι αυτή; • Με ποια στοιχεία στηρίζει/αιτιολογεί την άποψή του;

4. Ο Γ. Μπαμπινιώτης στο κείμενο 10 χρησιμοποιεί τη μεταφορική έκφραση «το κάστρο της γλωσσικής μας ρωμιοσύνης». Τι υποδηλώνει ο παραλληλισμός της γλώσσας μας με ένα κάστρο; Εσείς συμφωνείτε ή διαφωνείτε με αυτόν τον παραλληλισμό; Να διατυπώσετε την άποψή σας αιτιολογημένα.

Διάκριση μεταξύ λειτουργικού και κριτικού γραμματισμού

- Λειτουργικός Γραμματισμός:
- Έμφαση στη χρήση της γλώσσας κι έτσι μετατόπιση του ενδιαφέροντος στην πλαισιωμένη γλώσσα (γλώσσα εντός συμφραζομένων). Στοχεύει στην ανάπτυξη της ικανότητας χρήσης της γλώσσας για την ανταλλαγή νοημάτων σε συγκεκριμένες επικοινωνιακές περιστάσεις.

Λειτουργικός Γραμματισμός

- Γραμματισμός δράσης - επικοινωνιακές προσεγγίσεις (communicative approaches) στη γλωσσική διδασκαλία, όπως και the genre-based pedagogy.
- Οι μαθητές πρέπει να γνωρίζουν πώς είναι δομημένα τα κείμενα που ανήκουν σε συγκεκριμένα κειμενικά είδη, ποιες είναι οι λεξικο-γραμματικές δομές που τυπικά απαντούν σ’ αυτά τα είδη, ποιες διαφορές υπάρχουν ανάμεσα σε μια περιγραφή και μια αφήγηση κτλ. Οι μαθητές διδάσκονται τα σταθερά χαρακτηριστικά ορισμένων επιλεγμένων ειδών κειμένων και παράγουν κείμενα των οποίων τα κρίσιμα χαρακτηριστικά ταιριάζουν με αυτά των μοντέλων που διδάχθηκαν, προκειμένου να μπορούν να δρουν αποτελεσματικά στον κοινωνικό χώρο.

Κίνδυνοι από τον περιορισμό της διδασκαλίας στο λειτουργικό γραμματισμό

- Αν όμως η διδασκαλία του γραμματισμού περιοριστεί στο γραμματισμό δράσης, υπάρχει ο κίνδυνος να περιοριστεί η γλωσσική διδασκαλία στην αναπαραγωγή από μέρους των μαθητών επιλεγμένων μοντέλων λόγου.
- Βέβαια, αναμφισβήτητα οι ευκαιρίες επιτυχίας των μαθητών στην εκπαίδευση θα αυξηθούν σημαντικά, αν αυτοί καταστούν ικανοί να παράγουν τα είδη των κειμένων στα οποία αποδίδεται αξία εντός του εκπαιδευτικού πλαισίου. Η επιτυχία του γραμματισμού δράσης έγκειται στο ότι έχει ενσωματώσει τα στοιχεία του αναγνωριστικού γραμματισμού συνδέοντάς τα με τη χρήση της γλώσσας σε κοινωνικά πλαίσια.

Κριτήρια που αποδεικνύουν καλλιέργεια λειτουργικού γραμματισμού

- Περιστάσεις επικοινωνίας (ποιος μιλάει σε ποιον, ποιο σκοπό), λειτουργία των συμφραζομένων στο λόγο, ανάπτυξη επικοινωνιακής ικανότητας
- Genre-based approaches (αναφορές σε συγκεκριμένα κειμενικά είδη)
- Κειμενική οργάνωση συγκεκριμένων κειμενικών ειδών
  - Τεχνικές που εξασφαλίζουν συνοχή στο κείμενο
  - Δομή συγκεκριμένων ειδών κειμένων (π.χ. δομή μιας συνταγής μαγειρικής)
  - Λεξιοκο-γραμματικές επιλογές που συνηθίζονται σε συγκεκριμένα κειμενικά είδη
  - Τυπογραφικά στοιχεία ή διάταξη της σελίδας που συνηθίζονται σε συγκεκριμένα κειμενικά είδη
- Συνδυασμός του κειμένου με το περικείμενό του
- Πολυτροπικότητα (αναφορές που αξιοποιούν την σχέση του γραπτού λόγου με τους άλλους σημειωτικούς τρόπους)
- Πρόσληψη του λόγου (ανάγνωση και ακρόαση για νόημα)
- Παραγωγή λόγου (ενεργητική διαδικασία που ενσωματώνει κοινωνικές γνώσεις και πραγματώνεται διαδραστικά στο πλαίσιο συγκεκριμένων κοινωνικών περιστάσεων).

Κριτικός Γραμματισμός

- Έμφαση στους κοινωνικούς στόχους και στα συμφραζόμενα, δεν τα θεωρεί δεδομένα, αλλά τα υποβάλλει σε κριτική ανάλυση την οποία θεωρεί απαραίτητο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας.
- Έτσι, συνδέεται με τη χειραφέτηση, σύμφωνα με τον P. Freire. Γι' αυτόν βασικός στόχος του γραμματισμού είναι να χειραφετήσει τους ανθρώπους καθιστώντας τους ενεργούς κριτές της κοινωνικής πραγματικότητας γύρω τους (Freire & Macedo 1987).
- Κριτική σκέψη και κοινωνική δράση συνιστούν τα δύο βασικά δομικά συστατικά του κριτικού γραμματισμού.

Κριτικός Γραμματισμός

- Αν ο στόχος της εκπαίδευσης είναι να καθιστά δυνατή τη συμμετοχή στην παραγωγή γνώσης – κι όχι απλώς στην αναπαραγωγή – τότε επόμενο είναι να αναπτύξουμε σε όλους τους μαθητές την ικανότητα να στοχάζονται, να ερευνούν, να αναλύουν και να αμφισβητούν.
- Οι μαθητές δε μαθαίνουν μόνο πώς είναι δομημένα τα κείμενα που ανήκουν σε συγκεκριμένα κειμενικά είδη, αλλά ταυτόχρονα αναρωτιούνται γιατί είναι έτσι δομημένα, τι θα άλλαζε αν άλλαζε η δομή τους, ποιες φωνές αντιπροσωπεύονται σ' αυτές τις δομές (ποια ιδεολογία κρύβουν), ποιες απουσιάζουν και γιατί. Οι μαθητές μαθαίνουν να αμφισβητούν τους κοινά αποδεκτούς τρόπους δράσης και να αντιμετωπίζουν κριτικά τις νόρμες της γλώσσας και της γνώσης. Στο πλαίσιο του στοχαστικού γραμματισμού οι λόγοι που έχουν δομηθεί στην κοινωνία μας αποδομούνται, για να αποκαλύψουν σχέσεις ισχύος, ιδεολογικές θέσεις και λειτουργίες θεσμών. Ο στοχασμός προϋποθέτει κατανόηση και η κατανόηση του κειμένου κατανόηση των λόγων (discourse) που συνυπάρχουν σ' αυτό.

Επανοηματοδότηση του όρου *λόγος*

- Kress: ένα συστηματικά οργανωμένο σύνολο δηλώσεων που εκφράζει τα νοήματα και τις αξίες ενός θεσμού. Σ΄ ένα τέτοιο πλαίσιο βλέπουμε το λόγο σε συνάρτηση μ΄ όλες τις άλλες κοινωνικές πρακτικές και τον προσεγγίζουμε ως διαδικασία που εξελίσσεται στον κοινωνικό χώρο και καθορίζεται από τις ευρύτερες κοινωνικές και ιδεολογικές συνθήκες παραγωγής του.

Κριτήρια που αποδεικνύουν καλλιέργεια κριτικού γραμματισμού

- Τρόποι με τους οποίους η γλώσσα ως κοινωνική πρακτική ενσωματώνει ιδεολογίες και λόγους θεσμών
- Κανόνες που διαμορφώνουν τη δράση και τη γλώσσα στο πλαίσιο ενός θεσμού (π.χ. κρυφοί συμμετέχοντες στο κείμενο, ορολογία που χρησιμοποιείται από κοινωνικές ομάδες)
- Αναφορές στον κοινωνικό χώρο των πρακτικών γραμματισμού όπου κατασκευάζεται το κείμενο
- Κριτική στάση και μαθητεία στην αμφισβήτηση απέναντι σε όσα εκφράζονται με τη γλώσσα και θεωρούνται μέσα στην κοινωνία φυσικά
- Πρόσληψη λόγου: έμφαση στην ύπαρξη πληθώρας αναγνώσεων που προέρχονται από τις διαφορετικές οπτικές γωνίες και ιδεολογικές θέσεις των αναγνωστών
- Παραγωγή λόγου: έμφαση στη γραφή ως διαδικασία (πώς γράφεται το κείμενο), μετασχηματισμοί κειμένων.

Κατηγοριοποίηση της Hasan

- (1996). Διακρίνει τρεις διαφορετικές αντιλήψεις για το γραμματισμό και επομένως και για τη διδασκαλία του:
- α) Αναγνωριστικός Γραμματισμός,
- β) Λειτουργικός Γραμματισμός ή Γραμματισμός Δράσης
- γ) Κριτικός Γραμματισμός ή Στοχαστικός Γραμματισμός

Αναγνωριστικός Γραμματισμός

- Παραδοσιακή αντίληψη που περιορίζεται στη διδασκαλία φωνολογίας, γραμματικής και λεξιλογίου. Τα γλωσσικά φαινόμενα διδάσκονται κατακερματισμένα και αποπλαισιωμένα. Η γλώσσα διδάσκεται ως κατάλογος μορφών.
- Ζητιέται από τους μαθητές να μετατρέψουν τις ενεργητικές προτάσεις σε παθητικές, να κλίνουν ουσιαστικά ή ρήματα κτλ.
- Πίσω από μια τέτοια προσέγγιση απουσιάζει οποιαδήποτε υπόνοια θεώρησης της γλώσσας ως κοινωνικής πρακτικής.
- Όμως ο αναγνωριστικός γραμματισμός είναι χρήσιμος, γιατί φωτίζει σχέσεις μεταξύ των γλωσσικών στοιχείων που αποτελούν σημαντικά μέσα για την παραγωγή νοήματος. Δε μπορεί όμως σε καμία περίπτωση η διδασκαλία του γραμματισμού στο εκπαιδευτικό πλαίσιο να εξαντλείται στο επίπεδο αυτό.

Κριτήρια που αποδεικνύουν καλλιέργεια αναγνωριστικού γραμματισμού

- Αναγνωριστικός γραμματισμός
  - Φωνολογία (π.χ. φθόγγοι, ήχοι, επιτόνηση, ορθογραφία)
  - Λεξιλόγιο (π.χ. συνωνυμία, αντωνυμία, παραγωγή και σύνθεση λέξεων)
  - Μορφολογία (γραμματικά φαινόμενα, π.χ. κλίσεις επιθέτων)
  - Σύνταξη (σχέσεις των λέξεων μέσα στην πρόταση)
  - Κείμενο (αναφορές που αφορούν τη συγκρότηση του κειμένου από λέξεις ή προτάσεις που συνδέονται μεταξύ τους με σχέσεις που επιτρέπονται από το σύστημα της συγκεκριμένης γλώσσας)

Τέλος Ενότητας

BY NC ND
Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΣΠΑ 2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ